

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar

Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

Vårdföretagarna har beretts tillfälle att lämna remissvar över betänkandet "Framtidens teknik i omsorgens tjänst" och vill med anledning av detta framföra följande:

Generella synpunkter

Välfärdsteknik har en stor potential att utveckla äldreomsorgen och leda till förbättrad kvalitet och effektivitet. Det kan stärka brukares delaktighet, trygghet och självständighet, samtidigt som det kan bidra till en bättre arbetsmiljö för personalen genom att avlasta vid tunga arbetsmoment, förenkla rutiner eller frigöra tid till mer kvalificerade arbetsuppgifter. Ett ökat bruk av teknik i omsorgen skulle kunna bidra till att sektorns attraktivitet ökar genom att arbetet uppfattas som mer varierat än idag och i takt med den samtida tekniska utvecklingen. Det kan också bidra till en jämnare könsfördelning inom omsorgen. Därför är förslag som kan bidra till ett breddinförande av välfärdsteknik angelägna. Vårdföretagarna anser att flera av utredningens förslag bidrar till att möjliggöra detta.

Vårdföretagarna ser positivt på att utredningen lyfter potentialen att effektivisera äldreomsorgen och att frigjord arbetstid kan användas till värdeskapande insatser. På så sätt kan behovet av att rekrytera dämpas och minska de utmaningar äldreomsorgen står inför.

Vårdföretagarna vill i det här sammanhanget lyfta fram att flera av våra medlemmar arbetar aktivt och framgångsrikt med välfärdsteknik. Det vore önskvärt att ta tillvara dessa aktörers kunskap i högre grad. Statliga initiativ på området tenderar att förbise privat utförare även om de utgör närmare en femtedel av den totala äldreomsorgen.

Specifika synpunkter

Förslag om vård till människor med nedsatt beslutsförmåga

Vårdföretagarna ser positivt på att en ny reglering införs som tydliggör hur välfärdsteknik kan användas och hur andra insatser kan ges när en patient eller brukare har en varaktigt nedsatt beslutsförmåga. Förslagen bidrar till att minska osäkerhet om när välfärdsteknik får användas. På så sätt skapas bättre förutsättningar för fler att dra nytta av välfärdsteknikens fördelar.

Lagstöd för att använda viss teknik

Vårdföretagarna ser positivt på att en särskild bestämmelse införs i socialtjänstlagen för att tydliggöra att digital teknik som medför övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden är tillåten under vissa omständigheter. Tillsyn med trygghetskamera och olika former av mobilt trygghetslarm/gps-larm kan bidra till ökat välbefinnande för brukare och anhöriga samt bidra till effektiviseringar och bättre arbetsmiljö för omsorgspersonal både dag- och nattetid. Det vore olyckligt om införandet av dessa tekniker hämmas av ett otydligt rättsläge.

Förslag om stärkt informationssäkerhet inom socialtjänsten

Vårdföretagarna instämmer i att skyddet för känsliga personuppgifter inom socialtjänsten bör höjas och bättre motsvara det skydd som finns inom hälso- och sjukvården. En ökad användning av välfärdsteknik kommer att leda till att fler känsliga personuppgifter behöver hanteras i verksamheterna. Ett väl avvägt integritetsskydd inger som utredningen påpekar förtroende och skapar förutsättningar för en högre acceptans för välfärdsteknik.

Äldreomsorgens kompetensförsörjning

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen och UKÄ ges ett uppdrag att analysera och föreslå hur samverkansarenor kring kompetensförsörjning kan utvecklas inom äldreomsorgen på motsvarande sätt som tidigare gjorts inom hälso- och sjukvården.

Under kommande år kommer kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen att vara ansträngd till följd av den demografiska utvecklingen. Det finns inga enkla åtgärder för att lösa utmaningen, utan ett arbete måste ske på bred front för att rekrytera och behålla medarbetare liksom att säkerställa att varje medarbetares kompetens används på ett optimalt sätt. Utbildningarna måste också svara mot de behov som finns inom äldreomsorgen. Initiativ för att föra arbetet framåt i denna fråga bör därför välkomnas. Förslaget innefattar dock ingen närmare beskrivning av hur samverkan brister idag och vilken samverkan utredaren vill införa.

Vårdföretagarna vill i detta sammanhang erinra om att en nationell, regional och lokal samverkan i kompetensförsörjningsfrågor redan finns mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och utbildningsanordnare inom ramen för Vård- och omsorgscollege. En utvecklad samverkan bör värna och bygga på detta arbete. Vård- och omsorgscollege bör också ha en central roll i ett eventuellt uppdrag att föreslå hur samverkan kan utvecklas. Med tanke på att de stora personalgrupperna inom äldreomsorgen utbildas på kommunal nivå bör uppdraget även riktas till Skolverket som, till skillnad från UKÄ, ansvarar för styrningen av den kommunala utbildningen.

Vårdföretagarna vill understryka behovet av att det i kurs- och utbildningsplanerna för vård- och omsorgsutbildningen finns särskilda avsnitt om välfärdsteknik med målsättningen att ge studenterna färdigheter att arbeta för införandet samt användandet av digitala tjänster och välfärdsteknik inom äldreomsorg med utgångspunkt i säkerhet och lagstiftning. Då välfärdsteknik inte är ett eget ämne i det nya vård- och omsorgsprogrammet som tillämpas från hösten 2021, bör en uppföljning göras så att den utbildning som ges blir relevant.

När det gäller fördjupningen på Yrkeshögskolenivå vill Vårdföretagarna också erinra om att Vård- och omsorgscollege sedan 2016 arbetat med att ta fram ett förslag om föreskrifter för en nationellt likvärdig utbildning för äldreomsorgen i yrkeshögskolan. I utbildningen finns ett särskilt avsnitt om välfärdsteknik med målsättningen att ge deltagarna färdigheter att arbeta för införandet samt användandet av digitala tjänster och välfärdsteknik inom äldreomsorg med utgångspunkt i säkerhet och lagstiftning. Vård- och omsorgscollege planerar att lämna in en ansökan om föreskrifter till Myndigheten för Yrkeshögskolan under hösten.

Kommunernas styrning av utförare

Vårdföretagarna delar uppfattningen att det finns skäl att vidareutveckla styrningen av utförare på ett sätt som bidrar till en ökad kvalitet och effektivitet genom att stimulera införande av välfärdsteknik och andra innovationer. Det är dock viktigt att det inte leder till en ökad detaljreglering.

Vårdföretagarnas erfarenhet är att många och ofta hårt styrande krav som ställs i förfrågningsunderlagen begränsar företagens utrymme för nytänkande. Många kommuner tenderar att beställa en verksamhet som i långa stycken blir en kopia på den egna regin. På så sätt begränsas också möjligheten att förnya och utveckla verksamheten genom användning av nya tekniska lösningar.

Ett exempel på hur kravställandet hindrar innovationer är när krav på en särskild bemanning ställs med trygghet och säkerhet som motiv. Det gäller främst inom särskilda boenden där både teknik och planlösningar kan minska behovet av till exempel nattpersonal. Ett annat exempel är krav på att utförarna inte bara ska ha IT-system som kan ta emot och överföra information till andra aktörer, utan ska använda samma IT-system eller journalsystem som den kommunala regin. Detta hindrar utförarna att använda eller utveckla egna, moderna och effektiva alternativ. Det gör inte bara de privata utförarnas verksamhet onödigt dyr, utan hindrar också nya lösningar som den offentliga utföraren skulle kunna ta efter. Vårdföretagarna anser därför att kraven i upphandlingarna måste bli färre, mindre detaljerade och uppföljningsbara.

Mot bakgrund av den beskrivning som gjorts i utredningen, som pekar på att förfrågningsunderlag och ersättningsmodeller kan ha en betydande inverkan på incitamenten för enskilda utförare att införa välfärdsteknik, finns goda skäl för att undersöka frågan. Vi ställer oss därför bakom förslaget att ge Vinnova i

uppdrag att ta fram modeller för upphandling, stöd och stimulans som leder fram till en lämplig styrning. I detta arbete bör erfarenheter från privata utförare tas tillvara – det bör uttryckligen framgå i uppdraget.

Förslag om nationellt centrum för äldreomsorgen

Äldreomsorgen står inför stora utmaningar, inte bara gällande kompetensförsörjning. Demografi och ökade krav på äldreomsorgens innehåll i kombination med begränsade resurser i kommunerna, gör det angeläget att hitta nya och mer effektiva arbetsformer. Vårdföretagarna anser att förslaget om ett nationellt centrum för äldreomsorgen är intressant. Förslaget i utredningen är dock inte detaljerat. För att ta ställning till om ett nytt centrum ska införas måste förslaget utvecklas och svar ges på ytterligare frågor, till exempel vilken roll och vilket mandat centrumet ska ha i förhållande till befintliga nationella aktörer.

I sammanhanget vill Vårdföretagarna framhålla det arbete som görs inom ramen för en överenskommelse mellan regeringen och SKR som syftar till att ge kommunerna bättre förutsättningar att verksamhetsutveckla äldreomsorgen genom digitalisering. Överenskommelsen innefattar bland annat en särskild stödfunktion som ska ge råd, stöd och vägledning till kommunerna i frågor som rör förändringsledning, uppföljning, infrastruktur, juridik, informationssäkerhet, upphandling, kravställning mm av digitala lösningar. Ansatsen är intressant eftersom det syftar till att ge ett tydligt operativt stöd, till exempel genom både stödmaterial och en helpdesk. Det är också positivt att en del av medlen går till några utvalda kommuner som kommit särskilt långt i utvecklingen, som kan bidra till att flytta fram kunskapsfronten ytterligare.

En svaghet i projektet är att det inte finns någon tydlig tanke kring hur privata aktörer kan bidra eller dra nytta av projektet. Även om utredningen föreslår ett nationellt äldrecentrum som omfattar hela äldreomsorgen, och inte enbart välfärdsteknik, kan erfarenheter från projektet vara värda att beakta vid ett inrättande.

Ta tillvara på de privata utförarnas kunskaper

Som utredningen påpekar finns flera privata aktörer som arbetar aktivt med väldfärdsteknik. Det vore önskvärt att ta tillvara den kunskap och den drivkraft som finns hos privata aktörer på området. Ofta glöms dessa bort när nationella satsningar görs. På så sätt går man miste om viktig kunskap och ger inte heller medarbetare och brukare i privat driven omsorg samma förutsättningar. Det är i sammanhanget värt att framföra att privat driven omsorg utgör omkring en femtedel av äldreomsorgen idag och att privata vårdföretag redan idag bygger omkring 40 procent av alla nya äldreboenden där omfattande investeringar i ny teknik görs.

En möjlighet att ta tillvara de kunskaper som finns inom den privat drivna omsorgen är att avsätta särskilda öronmärkta medel för testning/utveckling som

utförare kan söka, oavsett regi. Antingen inom ramen för en liknande överenskommelse som nu genomförs mellan SKR och regeringen, eller inom ramen för ett strategiskt innovationsprogram som utredningen föreslår. Privata utförare finns ofta inom flera kommuner. Att privata utförare får möjlighet att testa eller implementera ny teknik har fördelen att erfarenheter görs över kommungränserna.

Vårdföretagarna ser positivt på utredningens förslag om ett nytt strategiskt innovationsprogram som förenar teknik, medicin, vård och omsorg där företag, akademi och organisationer gemensamt kan bidra till att utveckla vård och omsorg.

Särskilt om rättsläget rörande tillsyn med kameror

Det är bra att utredningen redogör för rättsläget när det gäller bemanning natttid på särskilt boende då rörelse- och trygghetslarm finns. Detta är en fråga som Vårdföretagarna lyft och där vi menar att IVO:s bedömningar varit för strikta, och fokuserat på medel snarare än mål, vilket motverkat införande av välfärdsteknik. Därtill är det olyckligt att rättspraxis blivit så otydlig när frågan prövats i domstol.

Vårdföretagarna instämmer i utredningens bedömning att vitesföreläggande som IVO använder vid tillsyn kan riskera att fungera som en signal till utförare att det är riskfyllt att satsa på digital teknik för att effektivisera äldreomsorgen och att det kan finnas skäl att vara försiktig i fall då regleringen inte är tydlig. Detta bromsar teknikutvecklingen.

Utredningen skriver att Riksrevisionen i sin granskning av IVO rekommenderat att myndigheten utformar och tillgängliggör bedömningsstöd för mer enhetliga beslut. Vårdföretagarna instämmer i detta och anser att det också skulle underlätta för verksamheterna att veta vad som gäller. Detta hade med fördel kunnat lyftas fram som ett prioriterat utvecklingsområde av utredningen.

Antje Dederling
Förbundsdirektör
Vårdföretagarna

Anna Bergendal
Näringspolitisk expert
Vårdföretagarna

Kontakt: Anna Bergendal
anna.bergendal@vardforetagarna.se
Telefon: 072 550 42 80